

VITA A KÖZÉPKORI FORRÁSKIADÁS MÓDSZERTANÁRÓL

Kubinyi András hozzászólása

Tringli István szövege nagyon tetszett, és Szende Katalin előadásához sincs különösebb hozzáfűzni valója. Azonban véleménye szerint egy nagyon komoly gyakorlati problémából kellene kiindulni: ki tud-e alakulni konszenzus a forráskiadásról? Nem valószínű, hogy valaha is lesz konszenzus, mindenki változatlanul ugyanúgy fog kiadni mindent. Legfeljebb, ha egy olyan intézmény, mint a Magyar Országos Levéltár, amely még mindig a legtöbb forráskiadványt adja ki, kialakít egy egységes forrásközlési rendszert, az előbb-utóbb hatni fog. Ma nincs meg a Magyar Történelmi Társulatnak az a súlya, ami volt 1920-ban, amikor az akkori forráskiadási szabályzatot létrehozták, amit gyakorlatilag napjainkig több-kevesebb változtatással el is szoktak fogadni. Jelen konferencia eredményeivel kapcsolatban is ez a véleménye: lesznek akik követik, lesznek akik nem, de hasznos, hogy végre „felébredt a szakma”.

Az utóbbi időben, különösen a különböző vidéki levéltári és múzeumi évkönyvekben, részben tanulmányok mellékleteként, rengeteg elszórt forrásközlés jelent meg. Többen kritizálják az ilyen típusú forrásközlést. Azonban van olyan eset, amikor egy oklevél olyan jelentős adatokkal szolgál, hogy azt érdemes egy tanulmányban feldolgozni és függelékben a szöveget teljes egészében közölni.

Vannak olyan nézetek, miszerint nem szabad magyar nyelven jegyzetelni, illetve regesztákat magyarul kiadni. Felvetődik azonban, hogy milyen nyelven legyenek a latin in extenso közölt oklevelek jegyzetei? Amennyiben latin nyelvű okleveleket adnak ki, felvetődhet, hogy latinul legyenek a fejregeszták és jegyzetek is. Ebben az esetben nyilván a klasszikus latint kell használni, ami viszont egészen más mint a közölt szövegben szereplő középkori latin nyelv. Emellett másik jelentős probléma, hogy jelenleg igen kevés az olyan szakember, aki megfelelően tudna klasszikus latin nyelven megfogalmazni fejregesztákat és jegyzeteket. A másik problémát az jelenti, ha egy forráskiadvány vegyesen tartalmaz latin, német, esetleg magyar nyelvű forrásokat, ezek esetében nyilván nem lehet mindig az illető nyelven jegyzetelni. Nem jelent problémát, ha magyarul adnak ki regesztákat és jegyzetelnek meg latin vagy más nyelvű forrásokat.

A kancelláriai jegyzetek közlése rendkívül fontos, mert ezek mutatják, hogy comissio esetében kitől jött, illetve relatio esetében ki közvetítette az oklevél kiállítására vonatkozó parancsot. A kancelláriai jegyzetek nem csak a királyi oklevelek esetében fordulnak elő, hanem néhány megye esetében is, és a városi oklevelekben is találunk relációs jegyzeteket. A városi oklevelek esetében ez sokszor döntő forrás arra nézve, hogy akkor éppen kik voltak a tanácsstagok, ha az adott oklevélben nincs a teljes tanács felsorolva. A commissió—relációs jegyzetet azon a helyen kell közölni, ahol az oklevélben szerepel. A kancelláriai jegyzetek közlése ugyanolyan fontos mint az aláírások közlése, mivel azokat is az eredeti helynek megfelelően közlik, a kancelláriai jegyzeteket is hasonlóképpen kell kezelni. Kivételt ez alól talán csak a pecsét alatt szereplő jegyzetek képezhetnek, bár itt is lehetne megoldást találni a közlésre (pl. a pecsét alatt külön sorban közölni, jegyzetben jelölve az eredeti helyét).

Engel Pál hozzászólása

Engel Pálnak szintén nagyon tetszettek a vitaanyagok, legfőképpen liberalizmusuk miatt. Úgy látja, általános a konszenzus abban, hogy nem szabad és nem érdemes általános, szigorú szabályokat előírni.

Az elszórt forrásközlésekről kialakult vita kapcsán azon a véleményen van, hogy forrástanulmány esetében az ahhoz kapcsolódó forrást közölni kell, azonban abban az esetben, amikor a tanulmánynak semmi köze sincsen a kiadott forráshoz (pl. egy adott hiteleshely működése és az általa kiadott még publikálatlan oklevelek közlése esetében), megkérdőjelezhető az adott forrásközlés.

Továbbra is fontosnak tartja az in extenso közléseket, azonban legalább olyan fontosnak tartja a regeszta-kiadásokat. Mivel mintegy háromszázezer középkori oklevelünk maradt fenn, ezeket nem lehet mind in extenso kiadni, tehát szükség van a jobb használhatóság és hozzáférés érdekében regeszta formában történő közlésekre. Legalább olyan lényeges kérdés a regesztakészítés és közlés módozatai, szabályai mint az oklevélkiadásé. A jövő a digitális kiadásoké, aminek segítségével tömegesen lehet oklevél-regesztákat kiadni. Igen kedvező tapasztalatai vannak a Magyar Országos Levéltár által kiadott, a Diplomatikai Levéltár több ezer regesztáját tartalmazó CD-Rom-mal kapcsolatban.

Jakó Zsigmond hozzászólása

Rendkívül fontosnak tartja, hogy elkészüljön egy forráskiadási szabályzat, azonban hozzáteszi, hogy ezt bizottsági munka keretében kellene megalkotni, a vitás kérdéseket tisztázni. Neki is tetszett Tringli István vitaanyaga, olyan alapnak tartja amelyre lehet a későbbiekben építkezni.

Jakó Zsigmond elsősorban a romániai, erdélyi történettudomány felől közelítette meg a kérdést. A magyar történettudománynak tudomásul kell vennie, hogy főként Trianon után a történeti Magyarország történelme és forrásanyaga a Kárpát-medencében élő népek közös tulajdona lett. A magyar történettudománynak is érdeke, hogy ezzel a forrásanyaggal a szomszédos ország kutatói is tudjanak dolgozni. A magyar történettudomány nem mentheti fel magát az alól, hogy az 1918 előtti Magyarország forrásanyagának feltárásában továbbra is oroszlánrészt vállaljon. Elképzelhetetlen például, hogy egy bukaresti vagy egy jugoszláviai kutató a teljes magyar történetírásban otthonosan mozogjon. A forráskiadás problematikája tehát egy olyan dolog, amiben az egész történelmi Magyarország területére nézve az oroszlánrészt a magyar történelemtudománynak kell felvállalnia.

A vitát összefoglalta: Kenyeres István

